

Sygn. akt V CSK 81/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z powództwa G. C., B. B. oraz A. P.
i J. P. jako następców prawnych zmarłej H. P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie [...] o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 grudnia 2013 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 4 października 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie jako spadkobiercy właścicieli nieruchomości rolnej dochodzili od Skarbu Państwa – Wojewody [...] odszkodowania za szkodę wyrządzoną w wyniku przejęcia tej nieruchomości przez Skarb Państwa na podstawie wadliwej decyzji administracyjnej.

Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody /.../ na rzecz powoda G. C. kwotę 3.168.500 zł, na rzecz pozostałych dwóch powodów tj. B. B. i H. P. po 1.056.166 zł z odpowiednimi odsetkami i oddalił powództwo w pozostałym zakresie. Rozstrzygnięcie to oparto na następujących ustaleniach faktycznych.

Właścicielem nieruchomości rolnej o pow. 18,1160 ha (ujawnionej w wykazie hipotecznym [...] gm. kat. S.) byli Z. i J. M. (poprzednicy prawni obecnych powodów). Orzeczeniem z dnia 12 lutego 1960 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej (PPRN) na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 12 lutego 1958 r. o sprzedaży państwowych gruntów rolnych (...) postanowiło przejąć tę nieruchomość na rzecz Skarbu Państwa. W decyzji tej stwierdzono, że była ona we władaniu Skarbu Państwa w chwili wejścia w życie wspomnianej ustawy. Odwołanie od tej decyzji nie zostało uwzględnione i orzeczeniem z dnia 27 kwietnia 1960 r. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej (PWRN) zatwierdziło zaskarżone orzeczenie z dnia 12 lutego 1960 r. Jako właściciela nieruchomości wpisano Skarb Państwa (dnia 20 maja 1960 r.). Decyzją z dnia 9 stycznia 2008 r. Samorządowe Kolegium Odwoławcze (SKO) stwierdziło niezgodność z prawem orzeczenia PRRN z dnia 12 lutego 1960 r., a także i to, że orzeczenie WRN z dnia 27 kwietnia 1960 r. wydane zostało z rażącym naruszeniem prawa (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.). Postanowieniem z dnia 26 października 2009 r. SKO wyjaśniło treść decyzji z dnia 9 stycznia 2008 r. w ten sposób, że decyzja ta stwierdzała nieważność obu decyzji pierwotnych, tj. z dnia 12 lutego 1960 r. i z dnia 27 kwietnia 1960 r.

Sąd Okręgowy ustalił krąg osób legitymowanych czynnie w obecnym procesie. Są to spadkobiercy pierwotnych właścicieli przejętego gospodarstwa rolnego. Według stanu z 1947 r., nieruchomość rolna składała się z 27 parcel. Aktualna wartość rynkowa prawa własności gruntów objętych dawnym Lwh [...]

wynosi 6.124.000 zł, natomiast wartość rynkowa zabudowań – według stanu na dzień 27 kwietnia 1960 r. – wynosi 213.000 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego, istniały podstawy do przypisania odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanemu Skarbowi Państwa na podstawie art. 160 k.p.a., skoro powodowie ponieśli szkodę wydaniem właściwej decyzji administracyjnej w 1960 r. Szkada ta polegała na utracie własności nieruchomości, istniał związek przyczynowy między wydaniem wadliwej decyzji a takim uszczerbkiem majątkowym. Skarb Państwa odpowiada jedynie w zakresie szkody rzeczywistej, ale już nie za utracone korzyści. Aktualna wartość rynkowa utraconej nieruchomości gruntowej (wraz z zabudowaniem) wynosiła 6.337.000 zł i kwota ta zasądzona została stosownie do udziału trzech powodów (spadkobierców) w spadku po pierwotnych właścicielach nieruchomości.

Apelacja pozwanego została oddalona. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz przyjętą przez ten Sąd podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa (art. 160 § 1 – 3 i § 6 k.p.a.). Wadliwa decyzja administracyjna zapadła przed dniem 1 września 2004 r., a decyzja nadzorcza po tej dacie. Powodowie wykazali wszystkie przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej strony pozwanej. Powodom przysługuje odszkodowanie jedynie w granicach rzeczywistej szkody, ale już nie w granicach utraconej korzyści. Analizując treść art. 363 k.p.c., Sąd Apelacyjny uznał, że powodom przysługuje „odszkodowanie w wysokości wartości nieruchomości według przeznaczenia nieruchomości w aktualnym planie zagospodarowania oraz zabudowań według stanu na dzień przejęcia oraz cen w chwili obecnej” (s. 18 uzasadnienia zaskarżonego wyroku). Wartość taką ustalono w jednej opinii biegłego, a powierzchnię przejętej nieruchomości określono w opinii innego biegłego.

W skardze kasacyjnej strony pozwanej zaskarżono wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej apelację tego pozwanego co do kwoty 5.103.332,00 (tj. w pkt 1 i 3 wyroku) i podnoszono zarzuty naruszenia art. 363 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 160 § 1 i § 2 k.p.a.; art. 351 § 2 w zw. z art. 160 § 1 i § 2 k.p.a.; art. 361 § 1 k.c. w zw. z art. 160 § 2 k.p.a.; art. 363 § 2 k.c. w zw. z art. 4 pkt

17 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010, nr 102, poz. 651) w zw. § 52 ust. 1 i 2 rozporządzenia RM z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzenia operatu szacunkowego (Dz. U. nr 207, poz. 2103 ze zm.). Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sądy *meriti* przyjęły oczywiście prawidłową podstawę prawną odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa – Wojewody [...] (art. 160 § 1 – 4 i § 6 k.p.a.). Trafnie też stwierdzono, że chodzi tu o odpowiedzialność jedynie w granicach rzeczywistej szkody (*damnum emergens*; art. 160 § 1 k.p.a.) i Sąd Okręgowy powołał się w tej mierze na interpretację prawną dokonaną w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 31 marca 2011 r. (III CZP 112/10, OSNC 2011, z. 7 – 8, poz. 75).

Zasadniczym problemem w rozpoznawanej sprawie pozostaje sposób interpretacji art. 363 k.c. w związku za zgłoszonym przez powodów roszczeniem odszkodowawczym w postaci *in valuta*. Jeżeli naprawienie szkody ma nastąpić w tej właśnie postaci, wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili (art. 363 § 2 k.c.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego (także na tle podobnych spraw odszkodowawczych) trafnie stwierdza się od dawna, że dla ustalenia wysokości odszkodowania należnego poszkodowanemu przyjmuje się stan majątku poszkodowanego (składników jego majątku) w chwili wyrządzenia szkody, natomiast miarodajne pozostają ceny w chwili ustalania odszkodowania (orzekania o odszkodowaniu; zob. np. ostatnio wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2013 r., V CSK 388/12, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 414/12, nie publ.). W odniesieniu do decyzji administracyjnych wyrządzających szkodę (tzw. decyzji wadliwych powodujących m.in. utratę prawa własności lub innego prawa) chodzi o stan nieruchomości istniejący w chwili wydania wadliwej decyzji, stanowiącej źródło powstania szkody. Stan taki obejmuje

nie tylko parametry fizyczne lub geodezyjne danej nieruchomości (np. jej powierzchnię, infrastrukturę), lecz także samo jej funkcjonalne przeznaczenie społeczno-gospodarcze.

Nie sposób znaleźć odstępstwo od wspomnianej reguły ustalania rozmiaru odszkodowania w samej treści art. 363 § 2 k.c. Przepis ten odnosi się bowiem do możliwości przyjęcia innej ceny uszczerbku niż w chwili ustalenia odszkodowania (wyrokowania), natomiast nie modyfikuje w żadnym zakresie tej reguły ustalenia uszczerbku majątkowego, która wiąże rozmiar tego uszczerbku ze stanem składnika majątku poszkodowanego (przejętej nieruchomości o określonym przeznaczeniu) w chwili wyrządzenia szkody. Innymi słowy, nie sposób w treści przepisu art. 363 § 2 k.c. poszukiwać odpowiednich „szczególnych okoliczności” mających usprawiedliwić modyfikację wspomnianej reguły. Odstępstwa takiego nie uzasadniałaby także ogólna argumentacja Sądu Apelacyjnego nawet wówczas, gdyby nie była powiązana z treścią art. 363 § 2 k.c. (następcy prawni byłiby właścicielami gruntu o obecnym ich przeznaczeniu, gdyby nie odebrano gruntu pierwotnym właścicielom; wzrost obecnej wartości gruntu nastąpił „bez jakichkolwiek działań i nakładów ze strony skarżącego”; pozbawiono powodów „możliwości dochodzenia utraconych korzyści”).

Skoro naruszono, jak trafne wywodzi się w skardze, przepis art. 363 § 2 k.c., to istniały wystarczające podstawy do uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).